

Bokredaktör: Gun Berfelt

Pedagogiskt om samtal med barn i krissituationer

Haldor Øvreide. **Samtal med barn. Metodiska samtal med barn i svåra situationer.** 154 sidor. Kristiansand: Høyskoleforlaget, 1998. ISBN 82-7634-149-7.

Recensent: Michael Boman, professor emeritus, Stockholm.

Författaren är enligt baksidestexten specialist i klinisk psykologi med långvarig erfarenhet av barnavårdsfrågor. Boken har vuxit fram ur författarens personliga erfarenheter från samtal med barn bl a i familjerådgivning och i barn- och familjeterapi. Den riktar sig framför allt till personal inom den sociala barnvården som har att handlägga och ta ansvar för beslut i frågor som rör barn i svåra livssituationer, t ex när placering på institution eller familjehem är aktuell eller då barnet kan ha varit utsatt för övergrepp av olika slag.

Författaren använder ett kommunikationsteoretiskt perspektiv för att för läsaren göra barnets upplevelser och belägenhet i krissituationer förståelig. Han poängterar att det trots alla hinder och praktiska svårigheter är möjligt att metodiskt lära sig att hantera den komplicerade uppgiften att på ett riktigt och fruktbart sätt samtala med barn som befinner sig i kritiska situationer, och boken ger en mängd belysande exempel från den kliniska praktiken, där de flesta som arbetar inom området borde kunna känna igen sig och ta lärdom.

En konst att komma till tals med barn

Personligen är jag helt enig med författaren om att det är en viktig, men ack så svår uppgift om att komma till tals med barn, oavsett deras problem, ålder eller utvecklingsnivå. Jag är också enig med honom om att det är av största vikt att sätta barnets intressen och dess integritet i fokus och att lära sig att uppfatta barnet i ett åldersperspektiv. Det rör sig om en konst. En del har personlig fallenhet, en medfödd begåvning att ta emot och ge kontakt till barn, att vinna deras förtroende och att förstå både deras behov och konflikter. Men de flesta av oss har en lång väg att vandra

innan vi får kontakt med den del av oss själva som gör det möjligt för oss att »förstå barn». Författaren själv intar (naturligt nog) här en optimistisk hållning till vår förmåga att lära oss komma förbi svårigheterna: »Vi kan öka medvetenheten i vår presentation av oss själva, få kontroll över våra egna reaktioner och vår roll i samtalssituationen så att barnet kan ges anledning att ge oss den öppenhet och kontakt vi behöver för att ge och få information.» Han delar med sig av sin långa och rika erfarenhet i en strukturerad och pedagogiskt väl organiserad text. Det är en bok som förmedlar mycket av djup insikt och erfarenhet om barns sätt att fungera i svåra konfliktsituationer.

Språket borde ha ansats

Språket är emellertid tungt och bjuder ofta ett segt motstånd, trots att innehållet är intressant, tankeväckande och dessutom förmedlar en mängd klokt och gediget kunnande. Då jag inte haft tillgång till den norska upplagan har jag inte heller haft möjlighet att bedöma översättningens giltighet. Men oavsett om det oviga språket ligger i det norska originallet eller i den svenska översättningen kunde förlaget ha visat ett större intresse för den svenska språkdräkten. Även med dessa reservationer anser jag att boken borde vara av värde som underlag för undervisning och vidareutbildning, riktad till de olika personalgrupper inom social och medicinsk barnvård där man möter barn i krissituationer. •

Reportagebok om psykiskt störda ungdomars livskamp

Hasse Karlsson. **Att välja livet. Om psykiskt störda ungdomars livskamp.** 196 sidor. Karlskrona: Ett Helt Liv Förlag, 1998. Pris 250 kr. ISBN 91-972900-3-3.

Recensent: Staffan Lindeberg, distriktsläkare, Sjöbo.

Jag är mycket förtjust i den moderna form av journalistik där intervjuaren knappast syns eller hörs, där den inter-

vjuade får all uppmärksamhet och tycks berätta fritt från hjärtat. Om metoden tillämpas av en nyfiken och lyhörd reporter, som är öppen för oväntade vändningar, kan resultatet bli mycket lyckat.

Frilansjournalisten Hasse Karlsson tycks behärska tekniken. Hans rapport från Älvnäsgråden och Ällingen, barn- och ungdomspsykiatern Anker Melgaards behandlingshem i Dalarna för psykiskt svårt störda barn och ungdomar, är fängslande och lättillgänglig samtidigt som den ger en tydlig bild av en till synes framgångsrik verksamhet.

Ungdomarna berättar

Allra mest övertygande blir det när dessa mycket tungt belastade ungdomar själva kommer till tals. Såsom Tobias, 17 år: »Mina första intryck i livet är fyllda av ångest. Jag har varit aggressiv och arg hela livet ... våldsam.» »... Idag finns inget jag är gladare för än att jag gjorde valet och lämnade mitt gamla liv. Anker och personalen har hjälpt mig mycket. Han är en levande människa med stor utstrålning. I början tyckte jag att han var en slags Ulf Ekman, att det fanns en sektstämpel över alltsammans. Men hemligheten bakom allt är inte Anker eller Ällingen, utan du själv. Om du inte verkligen vill, så går inget. ... Det är nog det mest krävande jag gjort i mitt liv ...»

My, 16 år: »Nej ... jag vill inte bli vuxen, det vill jag inte. Fast man kan ju inte både stanna och växa ... det går inte.» ... »Om tre år? ... kanske jag håller på och letar lägenhet, och så går jag

på gymnasiet i Rättvik, eller också sitter jag kanske på en buss ... på väg ut i livet.»

Lisa, 20 år: »Jag bodde hemma hos mamma tills jag var fjorton ... Då orkade hon inte ha mig kvar längre. ... Jag gav upp allting och började leva destruktivt. Jag sökte medvetet upp det döda och mörka och gick in för det med allvar ... Nej, det var inte trots som var drivkraften, det var något annat ...» »Jag tycker om Anker, därför att han tämjer mina rörelser men inte min själ.»

Måns, 15 år: »Tidigare har jag bott på en massa behandlingshem och familjehem ... sen jag var nio år. Alla hem är olika ... det som är speciellt här på Älvnäsgården är nog Anker. Han är bra ... och pålitlig.» ... »Jag har ju tankar om att det finns folk som förföljer mig, som knacker på min dörr hela tiden ... fantasifigurer ... men för mig är de verkliga.» ... »Idag har jag inga mediciner, men när jag kom hit hade jag två olika tabletter, bland annat cisordinol som jag fick varje kväll ... för att dämpa ångesten och ta bort hallucinationerna.»

Behandlingsassistenterna berättar

Även behandlingsassistenternas berättelser gör ett starkt intryck. Tydligast blir deras respekt för ungdomarna, nyfikenheten, prestigelösheten, modet att göra misstag och att erkänna det (även inför ungdomarna!), tilliten till Anker Melgaard, viljan att utveckla sig själva och inte minst deras tålamod. Arbetsättet kräver ett engagemang långt utöver det vanliga men tilltron till den oförfälskade sanningens möjligheter är uppenbarligen stor, även när det ser som mörkast ut. Beredskapen tycks också vara hög inför begynnande utbrändhet varvid möjlighet ges till vila.

Samtal varvas med teori

Dessa samtal, som för mig är bokens nerv, varvas med välskrivna redogörelser för Melgaards tankar kring barns tidiga utveckling, språklös kommunikation och jaglöshet. Den viktiga anknytningen beskrivs ingående, varvid bland annat betydelsen av spegling utan tolkning eller idealisering blir tydlig. Det klargörs i boken även att varken teori-bildningen eller behandlingsmodellen behöver stå i konflikt med biologiskt orienterade synsätt.

Det framgår att ungdomarna är en mycket speciell grupp med tung problematik där socialtjänst och BUP på hem-

orten tidigare tömt ut sina resurser (efter en genomsnittlig sluten + öppen vårdtid på fem år!).

Enligt preliminära resultat från ett pågående högskolearbete av terapeuten Åke Wänn skrevs 47 barn och ungdomar in under åren 1987–97. Bland diagnoserna före inskrivningen märktes 11 fall av DAMP, Tourettes syndrom eller annan neuropsykiatrisk diagnos, 7 fall av schizofreni eller annan svår psykos samt 13 fall av psykotiskt symtom vid stress.

Bearbetning pågår av enkäter till 27 av de 30 som skrivits ut fram till hösten 1997, men preliminärt klarade då mer än hälften ett eget boende och oftast helt på egen hand.

Inspirationskälla för alla i vårdande yrken

Boken bör kunna bli en inspirationskälla för alla i människovårdande yrken, ja faktiskt för var och en som är intresserad av personlig utveckling. För beslutsfattare är den ett tungt argument för att prioritera verksamhet av det slag som Anker Melgaard bedriver. För oss alla är det en påminnelse, på huden, om att under det mest destruktiva hat och självhat finns alltid en längtan efter det vackra livet. •

De nyaste behandlingsmetoderna vid schizofreni

Per Jørgensen, Nicole K Rosenberg, red. **Kognitiv behandling af skizofreni.** 299 sidor. Köpenhamn: Hans Reitzels Forlag, 1998. Pris 298 dkr. ISBN 87-412-2792-1.

Recensent: Ulf Malm, docent och överläkare, Området för psykiatri, Sahlgrenska Universitetssjukhuset, Göteborg.

Boken »Kognitiv behandling af skizofreni» handlar om de nyaste evidensbaserade psykologiska behandlingsmetoderna vid i första hand psykosjukdomar, med huvudinriktning på klinisk tillämpning vid schizofrenisyn-

drom. Boken redogör för modeller, behandlingsmetoder, strategier och hjälptekniker. Illustrativa patientberättelser kompletteras med intervjuformulär, mallar och skalor – de flesta bearbetningar av engelska original.

Användbar i Sverige

Aktualitet och vetenskaplig kvalitet är hög. Boken inrymmer även en kritisk diskussion av det vetenskapliga underlaget.

Den praktiska användbarheten i svensk miljö är stor. Boken kan med sin kliniska utformning bli det underlag som framtidsinriktade psykologer, psykiater och »case managers» behöver för att i klinisk praxis implementera denna nya generation av psykoterapeutisk behandling. Det internationella pionjärbetet om kognitiv behandling vid schizofreni genomfördes i Sverige av Carlo Perris, vars bok »Kognitiv psykoterapi vid schizofrena störningar» kom 1988. Det är nu dags att gå vidare...

Nya antipsykosmediciner och kognitiv behandling

Specifika kognitiva behandlingsmetoder vid i första hand ihållande vanföreställningar, hallucinos och dubbel diagnos schizofreni/missbruk kan utgöra kvalitetsutvecklande kompletteringar till integrerade psykosociala behandlingsprogram som kombinerar optimal läkemedelsbehandling och psykosociala interaktioner enligt SBUs »Behandling med neuroleptika», volym 1–2, nr 133, 1997. Den nya generationen av antipsykosmediciner och kognitiv behandling vid schizofreni går hand i hand.

Trots att författarna i första hand verkar tänka sig kognitiv miljöterapi på vårdavdelningar (?), så torde kognitiv behandling vid schizofreni lämpa sig väl och till och med kunna ge bättre effekter som specifika strategier i genomtänkta hem- och samhällsbaserade psykiatriska vårdformer.

Rekommenderas helhjärtat – borde översättas!

Boken rekommenderas helhjärtat. Det danska språket är i detta yrkessammanhang inget särskilt problem, men det skulle kanske underlätta användningen och spridningen om den fanns även i svensk version – i synnerhet gäller detta intervjuformulär och skattningsskalor. •